

Mgr. Jiří Mihola, Ph.D.

Pedagogická fakulta MU

BÍLÁ HORA V ČESKÝCH DĚJINÁCH

**400 let
od nejznámější
bitvy českých dějin
(1620 – 2020)**

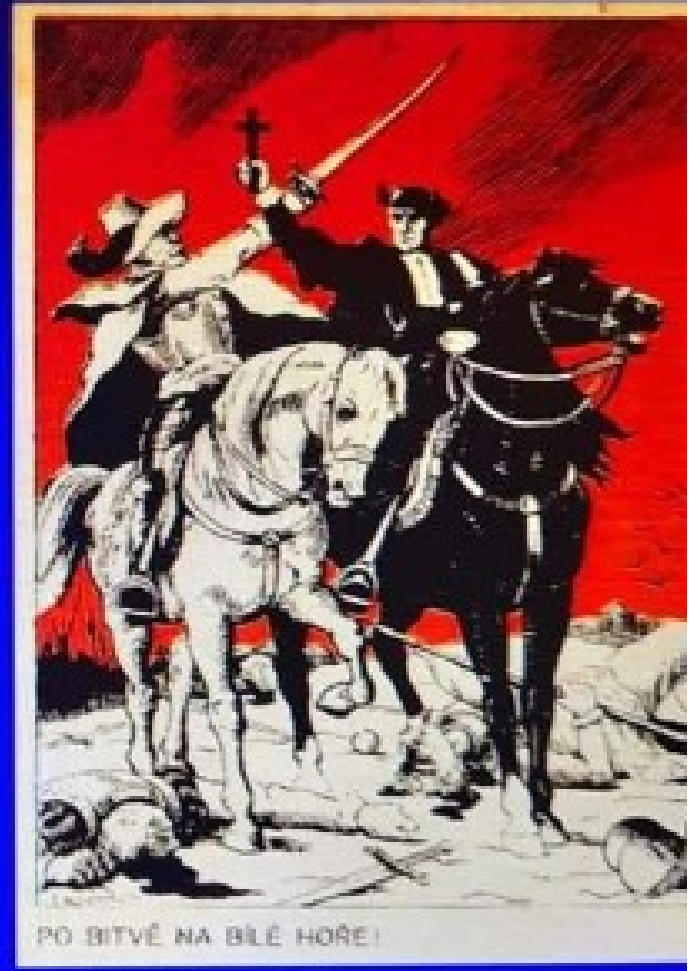

BÍLÁ HORA JAKO MÝTUS

Bílá hora – modelový příklad schematického výkladu historické události

- Češi proti Němcům
- Evangelíci proti katolíkům
- Hodní proti zlým
- Prvoplánové protiklady, navzájem se vylučující „pravdy“
- Katolický mýtus o herezi
- Evangelický mýtus o toleranci a stavovské „demokracii“
- Nacionalistický mýtus o cizáckých Habsburcích, zlých Němcích, hrabivé katolické církvi a Bílé hoře jako vrcholném bodu národní martyrologie
- Komunistický mýtus – drobná transformace nacionalistického mýtu
- Postmoderní mýtus o neschopné stavovské opozici a hodných Habsburcích
- Bílá hora pro 21. století – třešnička na dortu informační války

Poroba, úpění, temno, jho

Na cestě k BÍLÉ HOŘE

ŽIVÁ HISTORIE

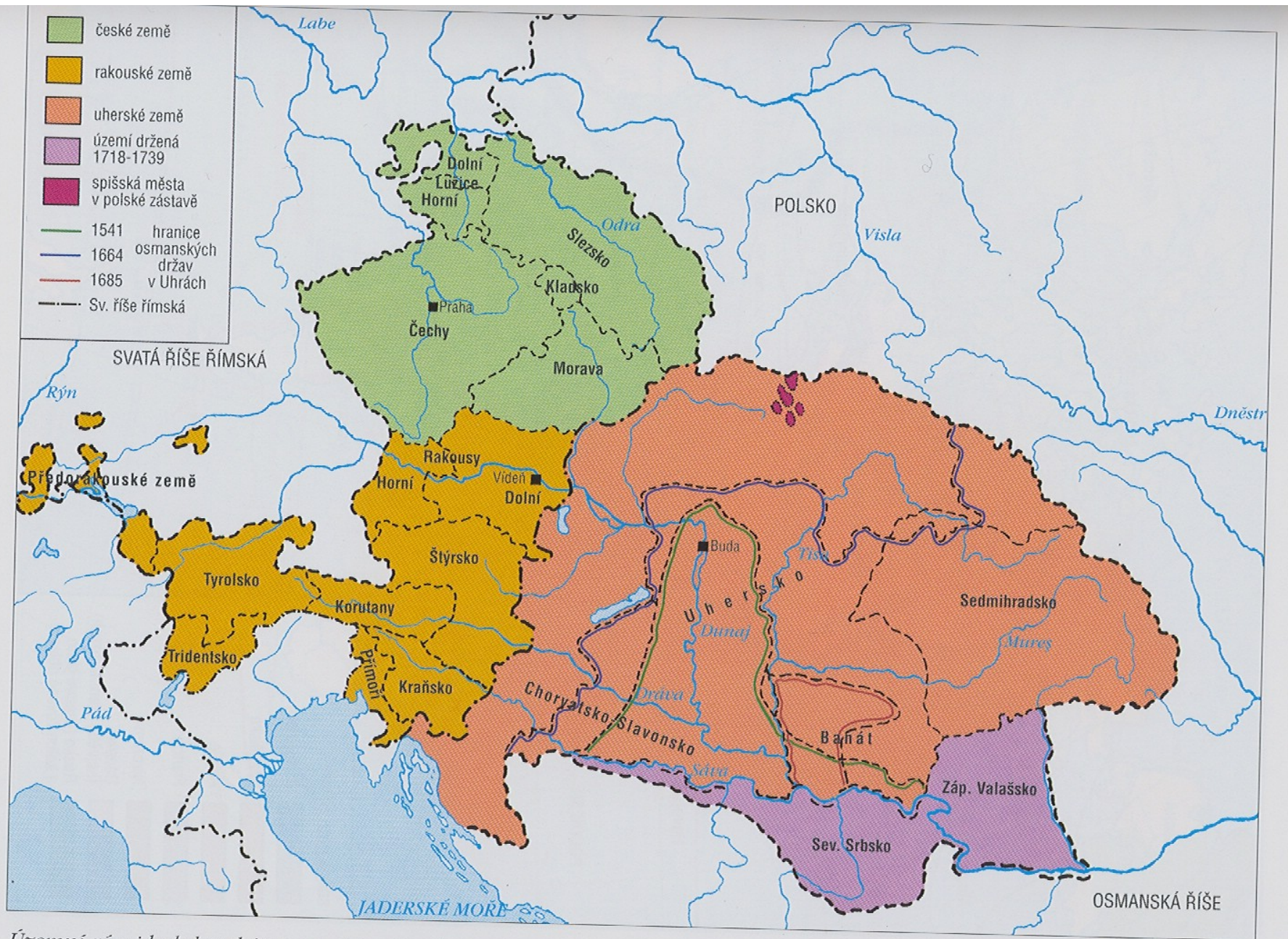

Mohyla z roku 1920

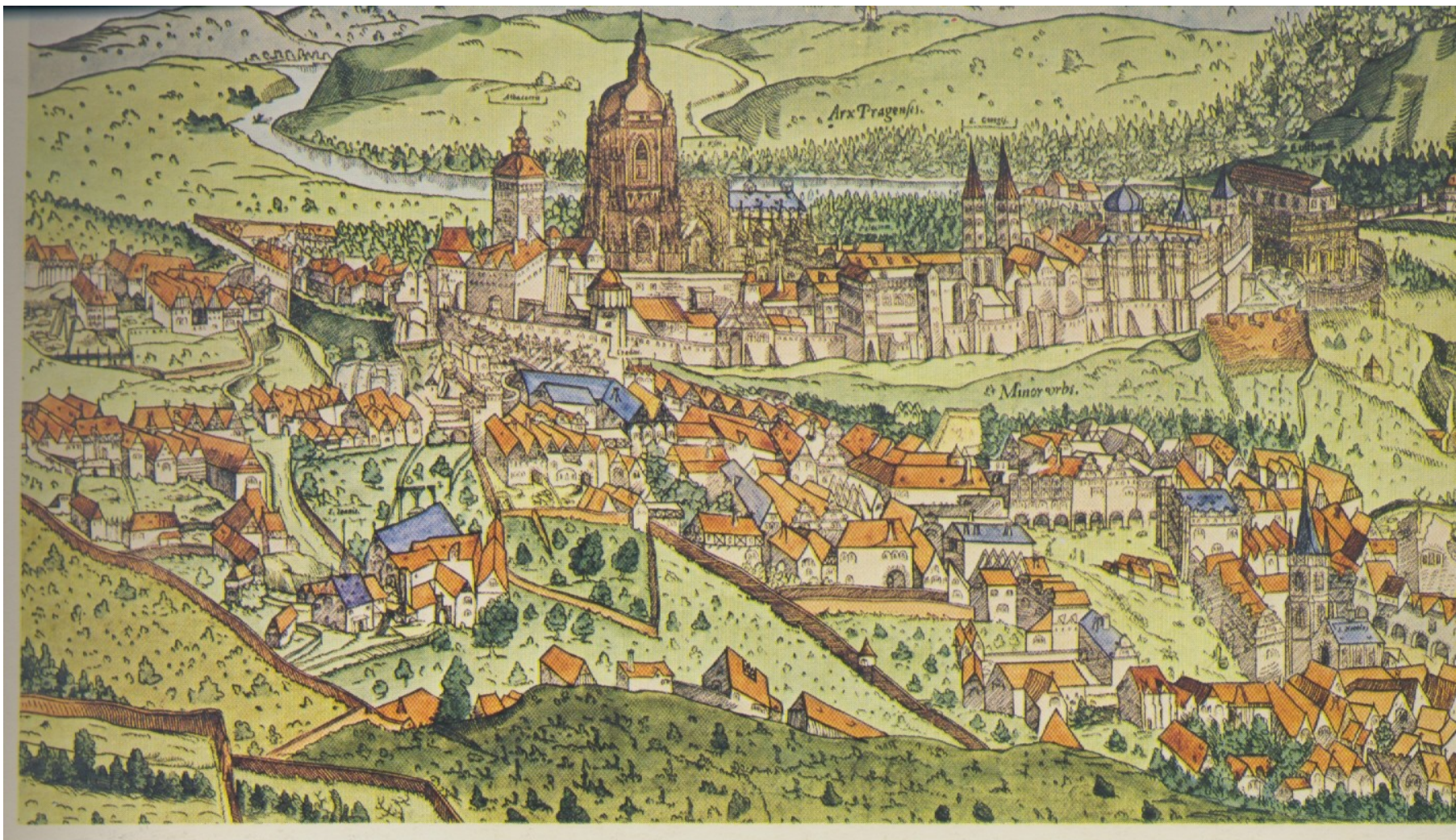

Ferdinand I. Habsburský

Územní vývoj habsburské monarchie v letech 1526–1740

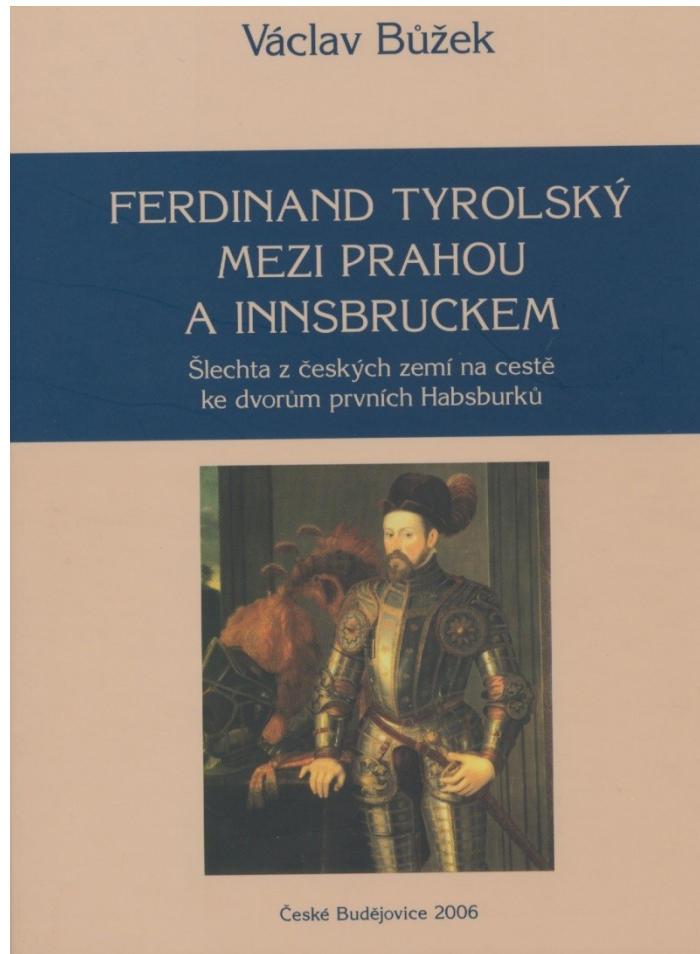

Maxmilián II.

Obr. 11
Maxmilián II. se svou rodinou, portrét od Giuseppe Arcimbolda z konce roku 1553

Velká láska Ferdinanda Tyrolského a Filipíny Welserové

Petr VOK a Kateřina z Ludanic

Portrét starší Klechding, nýlne zpodobovaný s Kateřinou Bamberkovou z Ludanic, manželkou Petra Voka. Olejomalba Mistra Petra Voka (Roudnická loketská sbírka - Melcharec). V roce 1580, kdy vznikl tento obraz, bylo Kateřině asi třicet let.

Petr Vok z Koteberka jako stylizován. Olejomalba Mistra Petra Voka, 1580 (Roudnická loketská sbírka - Melcharec).

Vilém z Rožmberka

Obr. 22

Vilém z Rožmberka, okolo roku 1560, kdy se stal nejvyšším komorníkem
Království českého

Rožmberský náhrobek
ve vyšebrodském klášterním kostele
Nanebevzetí Panny Marie

RUDOLF II. (1576-1611)

*Giuseppe Arcimboldo,
císař Rudolf II. jako bůh Vertumnus*

RUDOLF II., zámek BRANDÝS

Císař a král
Rudolf II. (1552—1612)

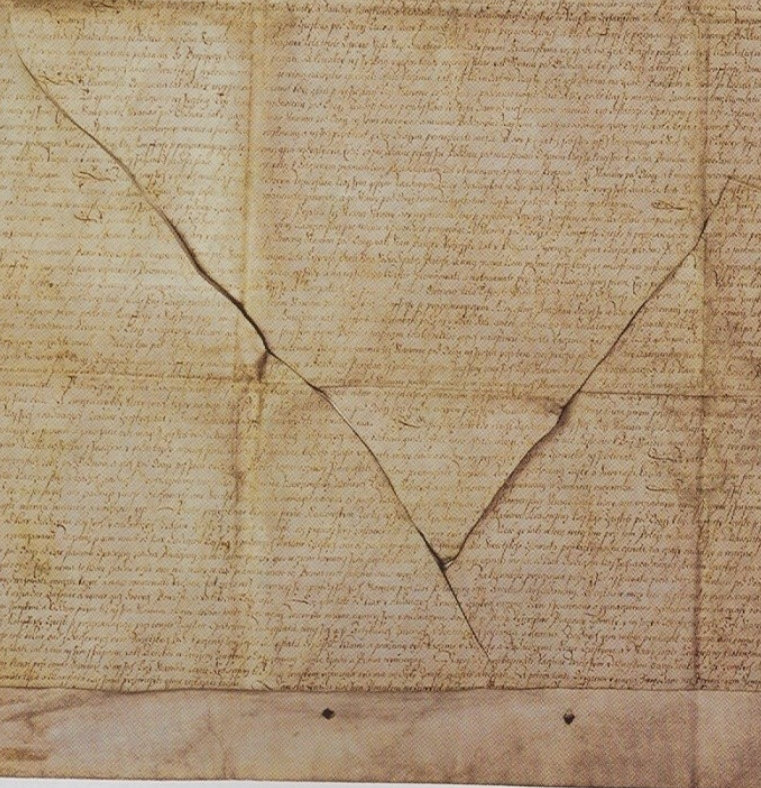
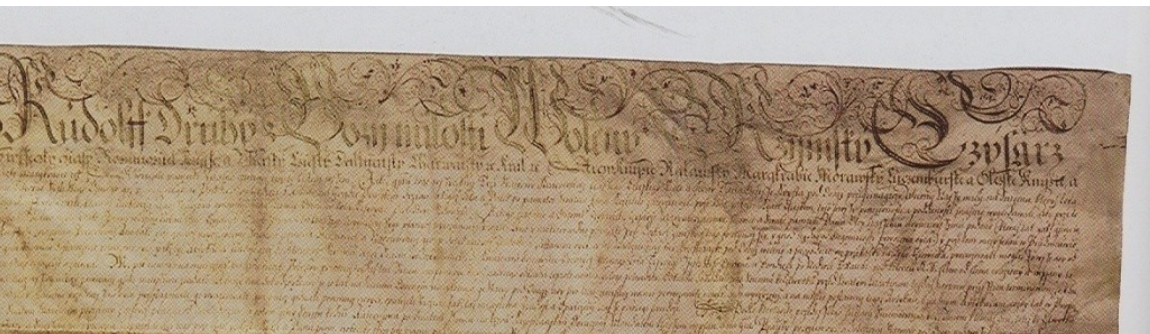
Věk KONFESÍ A KONVERZÍ

- Konverze – změna vyznání – kolem roku 1600
- **VNITŘNÍ DŮVODY:**
- Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka
- **VNĚJŠÍ DŮVODY:**
- Albrecht z Valdštejna, Karel z Lichtenštejna aj.

František kardinál z Ditrichštejna a Karel Starší ze Žerotína

RUDOLFŮV MAJESTÁT NA NÁBOŽENSKOU SVOBODU 1609

Alžběta Báthoryová a Čachtice

Matyáš, mladší bratr Rudolfa

*Imperium terris famam qui terminat astris,
Hæc est MATTHIÆ Cesaris effigi
DI faciant. longum superet. Pax aurea regnet.
Et cum Pace Salus; cumq; Salute Fides.*

Matyáš 1611-1619 a Melchior Klesl

Předvečer TŘICETILETÉ VÁLKY

- **První evropská válka (1618-1648)**
- Žádná z předchozích válek si nevyžádala takové náklady, nepřinesla tak katastrofální zpusťošení jednotlivých oblastí a nepromluvila tak silně do uspořádání evropských poměrů. Náboženské rozpory jistě sehrály nepřehlédnutelnou úlohu v době jejího vzniku i v jejím průběhu.
- Při podrobnějším pohledu je ovšem zřejmé, že **nejdůležitějším motivem zúčastněných stran byly jejich mocenské zájmy.**
- Společným zájmem mnoha účastníků konfliktu bylo zamezení hegemoniálních snah španělských a rakouských Habsburků.

PROTESTANTSKÁ UNIE VERSUS KATOLICKÁ LIGA

PROTESTANTSKÁ UNIE

Vznikla 14. května **1608** v Auhausenu u Nördlingen jako obranný spolek protestantských stavů v Říši. Sdružovala téměř deset knížat, hrabata z Öttingenu a také 17 říšských měst.

Direktorem unie byl **falcký kurfiřt (Fridrich)**, do čela vojenské rady byl postaven **Kristián z Anhaltu**. Protestantskou unii posílily **smlouvy s Anglií, Spojenými nizozemskými provinciemi, Švédskem a Savojskem**. Mimo ní však zůstal např. saský kurfiřt, severoněmecká protestantská knížata a od samého počátku je oslabovaly spory mezi luterány a kalvinisty.

Protějškem unie byla **katolická liga**. Vznikla o rok později v červenci **1609** a měla hájit zájmy katolických stavů v Říši. Její hlavou byl **bavorský vévoda Maxmilián I.** a dalšími členy biskupové z mnoha německých měst, včetně arcibiskupů mohučského, kolínského, trevírského.

Fridrich Falcký versus Maxmilián Bavorský

FRIDERICVS .D. G. BOHEM. REX COM. PAL. RH. SR. I. PRINC.
ELE CT. DV. BAV. MARCH. MOR. D. SIL. ET LIC. MARCH.
V TR. LV SAT.

České stavovské povstání 1618-20

- Dlouhodobě zde bylo napětí - nekatolický národ versus katolický císař.
- Pokud byly respektovány stavovská práva a svobody, nebylo to ideální, ale rebelie by byla těžko ospravedlnitelná.
- Císař Matyáš (vystřídal Rudolfa II.), ostentativně porušoval zásady na Rudolfovi vynuceném Majestátu roku 1609.
- Pohár trpělivosti přetekl, když byl z popudu pražského arcibiskupa Lohelia zbořen nekatolický kostel v Hrobu (Teplic) a zavřen kostel ve východočeském Broumově.

1617

- Zvolen na zemském sněmu bez většího odporu Ferdinand Štýrský, pozdější bělohorský vítěz

Cíle a program českých stavů

- Stavovské povstání bylo namířeno proti habsburskému císaři Matyášovi a jeho porušování Majestátu.
- Jeho bratrance Ferdinanda II. Štýrského však rok před vypuknutím povstání na zemském sněmu téměř bez problémů přijali jak nástupce.
- Do svého čela stavové zvolili třicetičlenné direktorium, Tento orgán již koncem května 1618 schválil dokument zvaný **Druhá apologie stavův Království českého**, jehož závěrečnou redakci měl na starost právník Martin Fruwein

V dalším průběhu povstání vznikla Konfederace stavů zemí Koruny české a Rakouska, podle jejíž ústavy z konce července 1619 měl být v čele král volený zástupci rovnoprávných zemí.

Předvečer defenestrace

- Dva dny před vlastní defenestrací (byla to již třetí v našich dějinách, první dvě v 15.století) se v Karolinu konal zakázaný sjezd stavů, bez měšťanů, kteří se neodvážili přijet.
- Následovala konspirační sešlost v paláci Smiřických na Malé Straně.

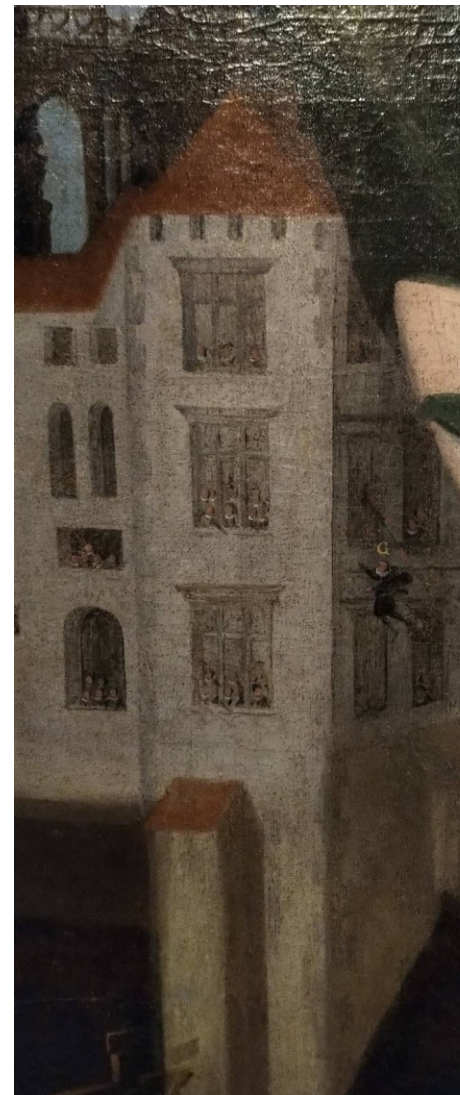
Palác Smiřických na Malé Straně – místo konspirace

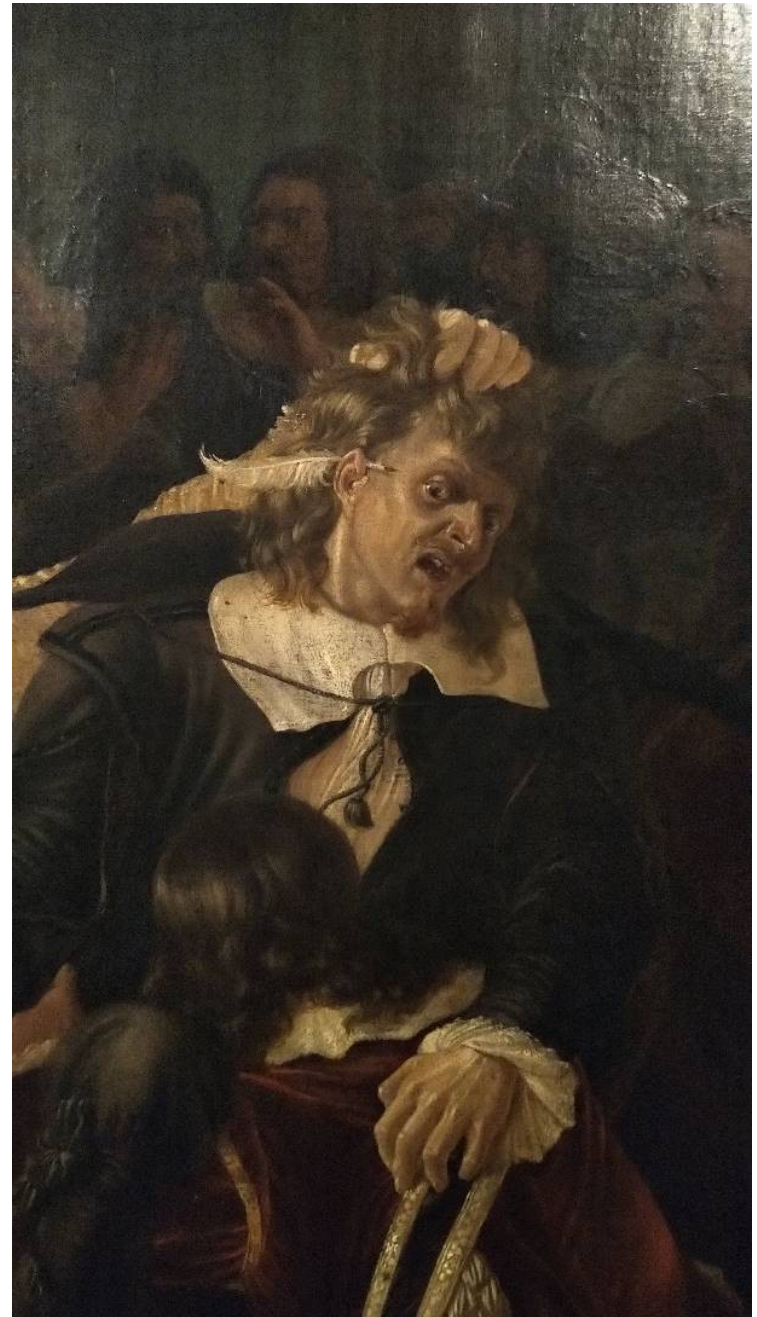

DEFENESTRACE

- 23.května se ze sedmnácti metrové výšky, z oken kanceláře v takzvaném Ludvíkovském křídle Pražského hradu poroučeli **Jaroslav Bořita z Martinic, Vilém Slavata z Chlumu a také písař Filip Fabricius**. Všichni přežili, což bylo přičítáno pomoci Matky Boží.

DEFENESTRACE - III. Pražská 23.5.1618
(tzv. Ludvíkovo křídlo Pražského hradu)

Vyhození místodržitelé – Jaroslav Bořita z Martinic a Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka

JAROSLAV BOŘITA Z MARTINIC.

K reprodukcii zapůjčilo Museum hlav. města Prahy.

VILÉM SLAVATA Z CHLUMU.

K reprodukcii zapůjčilo Museum hlav. města Prahy.

Votivní obraz Viléma Slavaty – zámek Telč

Záliba v pozorování

Jindřich Matyáš hrabě THURN

HENRICUS MATHIAS D.G. COMES DE TURRE, BARO VALES AD DIVAM CRUCEM DN'S IN LOSDOFF-WELLUSCH ET WINTERITZ. etc.

JINDŘICH MATYÁŠ THURN.

K reprodukcí zapůjčilo Museum hlav. města Prahy.

Když chybí podpora a peníze

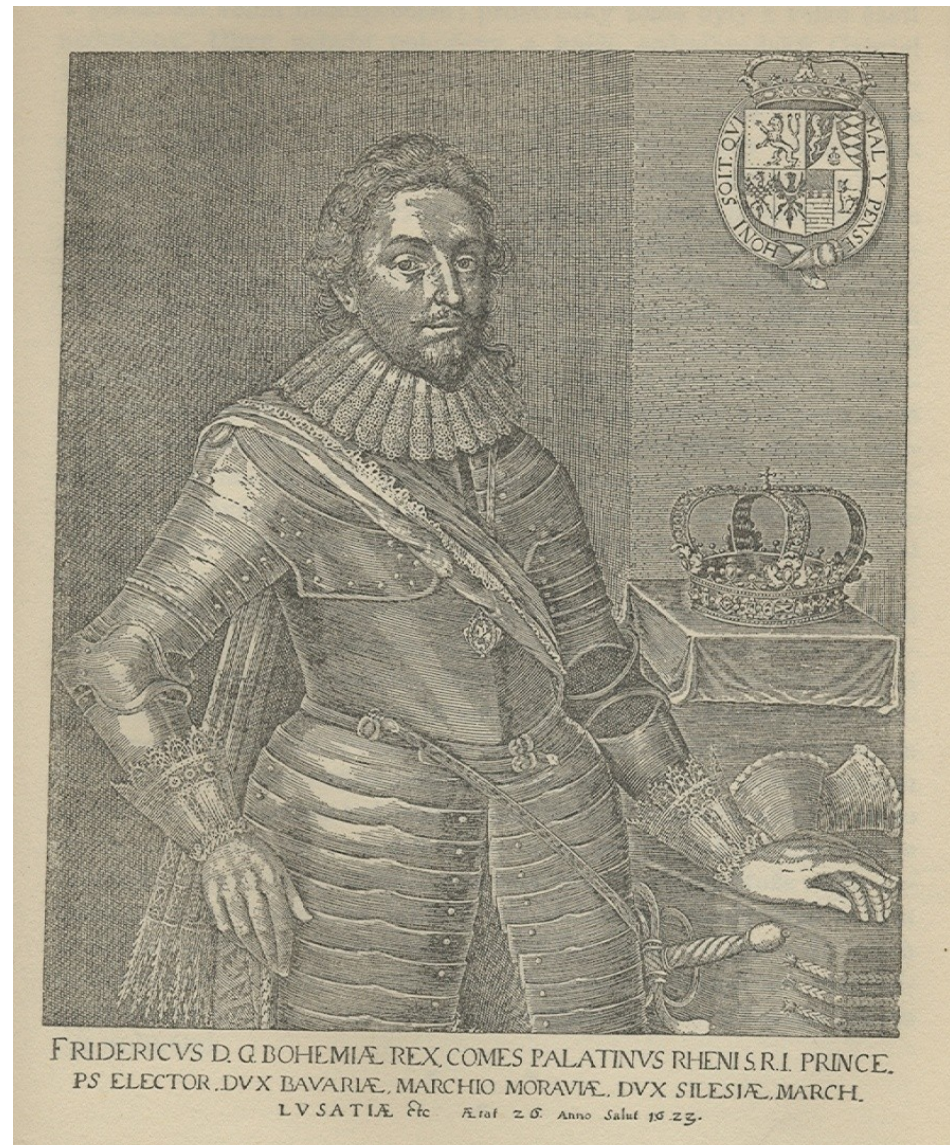
- České stavovské povstání se opíralo o řadu očekávání, které se však nenaplnily. Povstalcům bylo jasné, že zůstat v izolaci znamená neúspěch. Defenestrace na počátku stavovského povstání se stala rozbuškou První evropské války, ale očekávaná zahraniční pomoc se nekonala anebo jen minimálně. Podpůrné proklamace nestačily. Přes nepřipravenost druhé strany nedošlo hned na začátku k rozhodujícímu posunu.
- Vůdčí osobnost moravských nekatolíků, Karel Starší ze Žerotína označil povstání jako bezprávný akt, rebelii a nepodpořil ho. Morava zůstala až do jara roku 1619 neutrální, pozdější připojení k povstání už to nezachránilo. Luteránské Sasko vnímalo kavinistu Fridricha Falckého jako horší varinatu, než katolického císaře a také stavy nepodpořilo. Chyběly finance, chyběla lepší koncepce, chyběl moment překvapení i rozhodnutí.

Kdo na české trůn?

- Těch co pomýšleli na český trůn bylo víc. Stavové počítali například s Janem Albrechtem Smiřickým, ten ale předčasně zemřel na tuberkulózu. S Fridrichem Falckým si spojovali zahraniční pomoc, měl také významné postavení v protestantské Unii. Proto 26. srpna 1619 ho zvolila králem naprostá většina všech stavů zemí Koruny české, jen několik málo hlasů se klonilo k saskému kurfiřtovi Janu Jiřímu.

Ferdinand II. Štýrský, Fridrich Falcký

V srpnu 1619 bylo rozhodnuto o sesazení Ferdinanda II. a zvolení Fridricha Falckého českým králem

FRIDERICVS D.G. REX BOHEMIAE.

Progenies Regis Bohemiae.

ELISABETHA D.G. REGINA BOHEMIAE

HENRICVS 1. CAROLVS 2.
 ELIZABETHA 3. ROBERTVS 4.
 MARIAGIS 5. LOYSE HOLLANDINE 6.

30. Portrét rodiny Fridricha Falckého pochází zřejmě z počátku pražského pobytu královské rodiny. Fridrich a Alžběta měli celkem 13 dětí (8 synů a 5

KAREL BONAVENTURA hrabě BUQUOY

22. Jezdecký portrét Karla Bonaventury Buquoye od neznámého malíře oslavuje generálovo vítězství v bitvě na Bílé hoře. Hrabě Buquoy, narozený 1571, pocházel z francouzského hraběcího rodu a od roku 1614 byl ve službách císaře Matyáše. Jako vrchní velitel císařské armády bojoval od roku 1618 proti stavovským vojskům v čele s Thurnem, Colonou z Felsu, Hohenlohem a Mansfeldem se střídavými úspěchy. Za jeho zásluhy a také jako úhradu dluhů mu císař daroval několik statků v Čechách – Nové Hradky, Rožmberk, Libějice aj. Po smrti generála v roce 1621 je zdědila jeho manželka a v rodu Buquoyů zůstaly mnohé z nich až do 20. století. Portrét Buquoye, pojatý mírně nainvě, představuje vítězného generála na koni, pod jehož nohama leží pokořené město. Skutečnost, že hrabě, tehdy těžce zraněný, sledoval a řídil bitvu z nosítek, zůstala malířem nepovšimnuta.

ROŽMBERK, STÁTNÍ ZÁMEK (PAMÁTKOVÝ ÚSTAV ČESKÉ BUDĚJOVICE)

Cuius in hac spirat generosus imagine vultus HECTORIS an MARTIS viuis utrumq; refert qui comitatis ei magni Iovis Armiger ales huius ab auspicio Victor ab hoste cluet.

CONTINERE N. O. V. O. V. I. V. E. D. I.
V. A. N. I.

BÍLÁ HORA – kostel Panny Marie Vítězné, obrázek Panny Marie Strakonické na hlavním oltáři

Císařské vojsko na cestě k Bílé hoře

Bílá hora 8.listopadu 1620

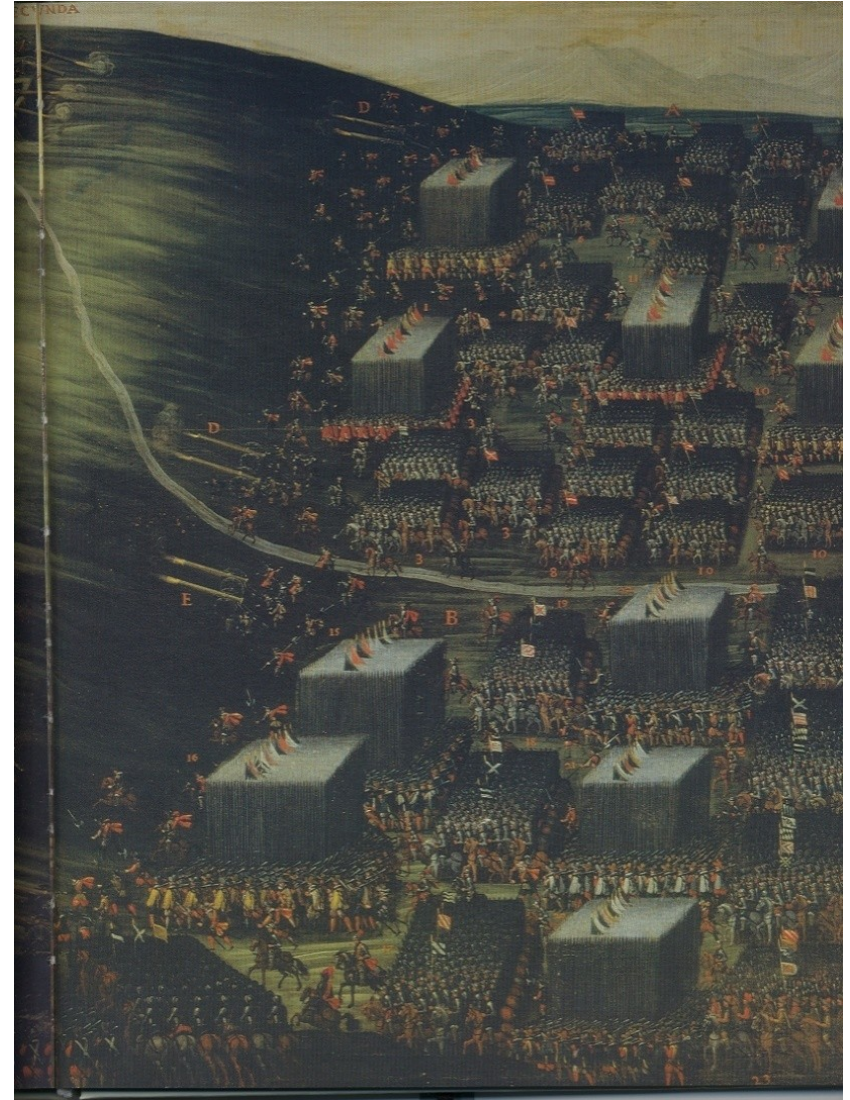
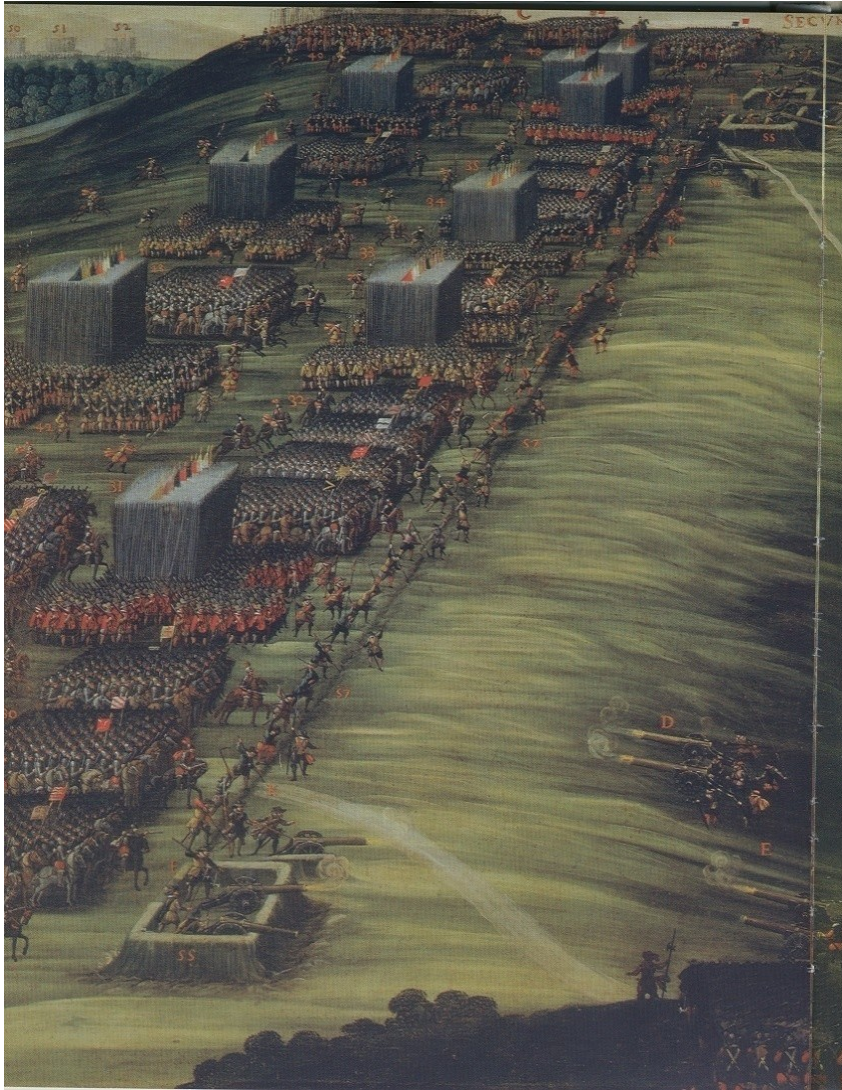

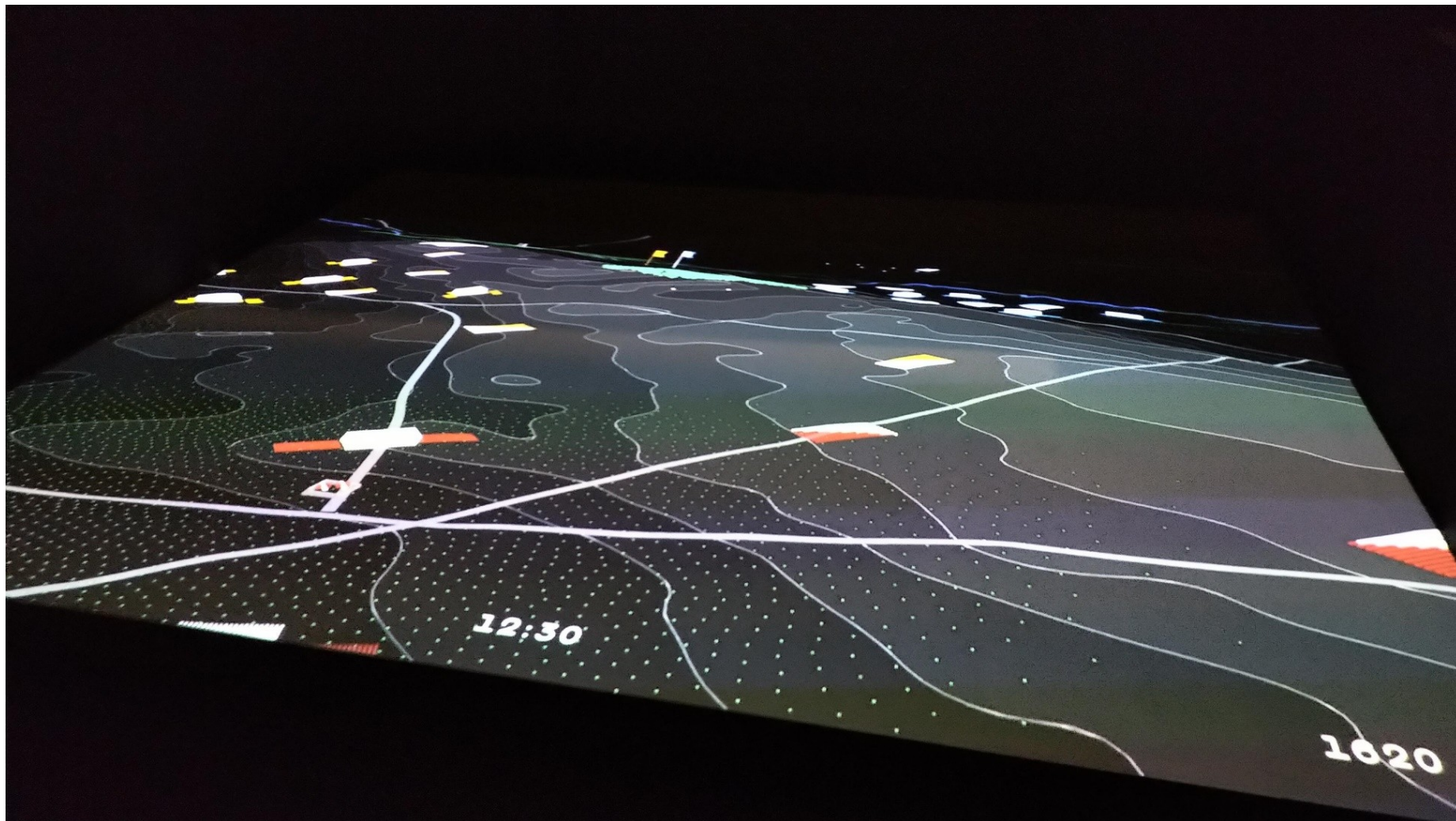
Řím – kostel Panny Marie Vítězné

Bílá hora 8. listopadu 1620

Bělohorská bitva na interaktivním modelu

Moravané u zdi Královské obory

Pluk moravských stavů vedených hrabětem Jindřichem Šlikem u zdi královské obory opravdu bojoval, nicméně se nakonec soupeři vzdal, nepadl do posledního muže a sám Šlik později udělal kariéru v císařské armádě.

Romantická ztvárnění a mýtická přecenění, to je hlavně 19. století, tam koření většina českých mýtů a stereotypů. Ta první mytizace vznikla už generaci po Bílé boře, kdy chrabrost Moravanů zveličil Tomáš Pešina z Čechorodu v díle Mars Moravicus.

Tito oslavovaní Moravané byli najatými žoldnéři moravského pluku, profesionální vojáci různého původu.

ET PAVOR IN MAGNITVDINE BRACHY TVI EXOD. XVI. ANO. MDCXX

DVOUDĚLNÝ DUBOVÝ KĚLIH RĚZBÁŘI BECHTELSEKA
VTVŮŘENÝ PŘED ROKEM 1610.
ZNAZORNĚNÍ ÚTERA KRALÉ FRIEDRCHA PALCKÉHO
Z PRAŽSKÉHO HRADU NA STARÉ MĚSTO
DNĚ 8. LISTOPADU 1609 PO NĚVĚ NA BĚLÉ MŮŘE.
PRVNÍ RELIEFNÍ ZOBRAZENÍ PRAHY S POHLEDEM
NA HRAD, MEZI STRANĚ KARLŮV MOST
A STARÉ A NOVÉ MĚSTO.

FERDINAND II.

Ferdinand II. od Aegidia Sadelera – odhodlaný a nikdy neumdlévající bojovník. Jeho protivníkem byli všichni nepřátelé katolické církve.

Na obrázku obklopen mytologickými postavami římského válečnictví, alegoriemi **Zbožnosti** a **Spravedlnosti** a personifikacemi **pravé víry**, **Hojnosti** a dalšími.

Pod kopyty koně leží poražení nepřátelé Habsburků.

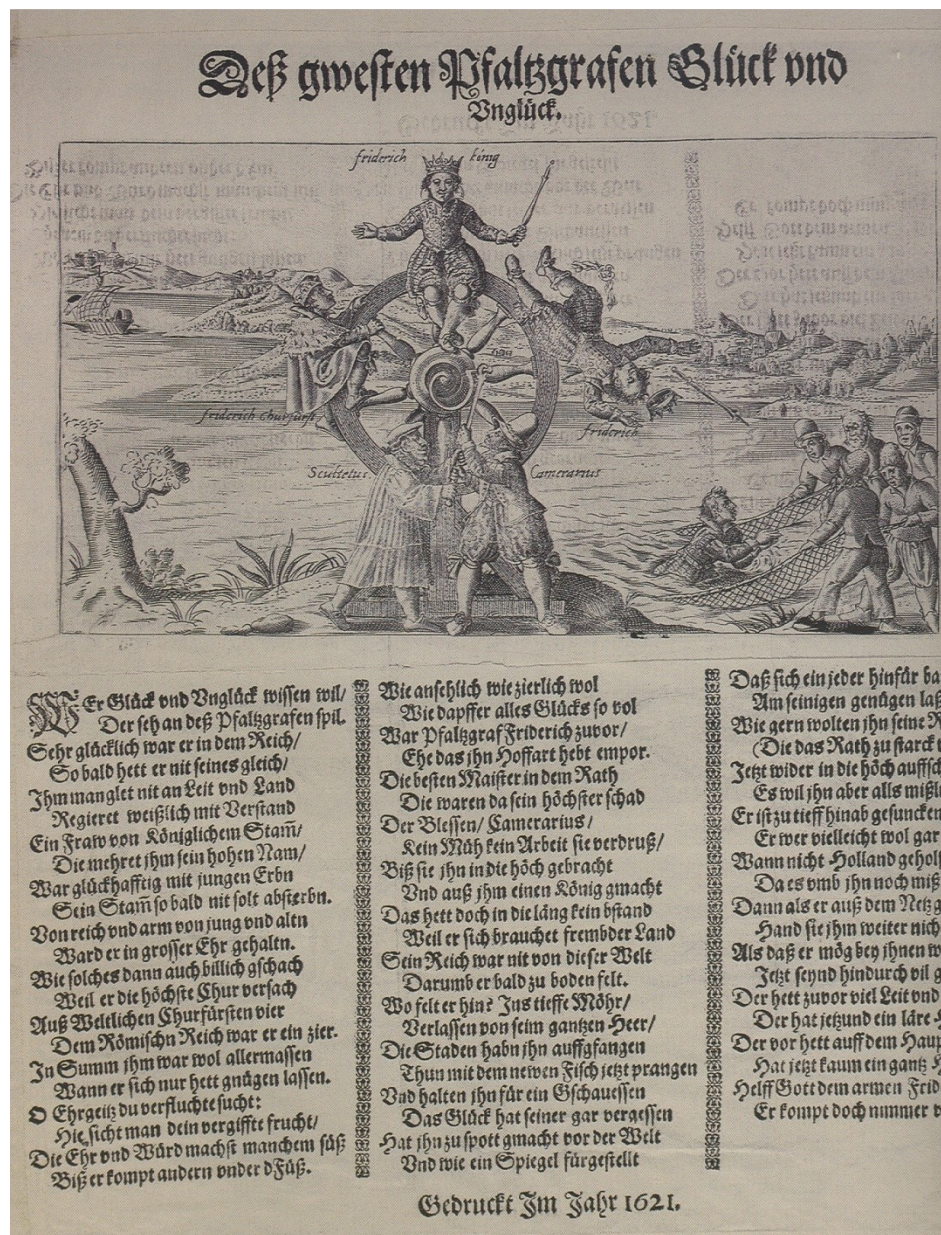

Kolo osudu Fridricha Falckého

Kolo osudu Fridricha Falckého – leták ironizující „zimního krále“, který je zde vylíčen jako ctižádostivec, jemuž nestačilo jeho štěstí a bohatsví. Dal na radu svých rádců Scultéta a Camerária a jak Falcký kurfiřt sáhl po českém trůnu. Jeho štěstí však netrvalo příliš dlouho, zřítíl se z kola Štěstěny a byl by se utopil, kdyby jej nezachránili holandští stavové.

V doprovodném textu se říká, že teď je, ubožák, vystaven posměchu celého světa a každý, kdo není spokojen s tím co má, se může z jeho osudu poučit

Pobělohorské drancování

Bělohorští vítězové vstupovali do Prahy přes Pohořelec. Jejich první zastávka vedla do kostela Panny Marie Andělské u kláštera kapucínů (dnešní Loretánské nám.), kde bylo děkovné Te Deum.

Šlechta i měšťané se rychle poddali a doufali, že tím zachrání alespoň své majetky.

Vyhladovělí vojáci císařské i bavorské armády, ale i zbytky stavovské armády se vrhli na opuštěné domy šlechticů a měšťanů, kteří utekli společně se zimním králem.

Rabovalo se mnoho dní a postupně začínalo být jedno, kdo byl s kým a na čem se podílel, ušetřeny nezůstaly ani paláce bohatých katolíků. Situace byla tak neúnosná, že nakonec Pražané vojákům raději platili dobrovolný tribut, než aby čelili dalšímu plenění a násilnostem.

Exekuce, konfiskace, exil

Staroměstská exekuce, Kryštof HARANT

Kontroverzní osobnosti – Karel z Lichtenštejna, Gábor Bethlen

Proces konfiskací zasáhl v Čechách
přibližně tři čtvrtiny území, na Moravě se
pak jednalo cca o třetinu (38 %).

Pobělohorský exil

Pobělohorská doba – TEMNO?

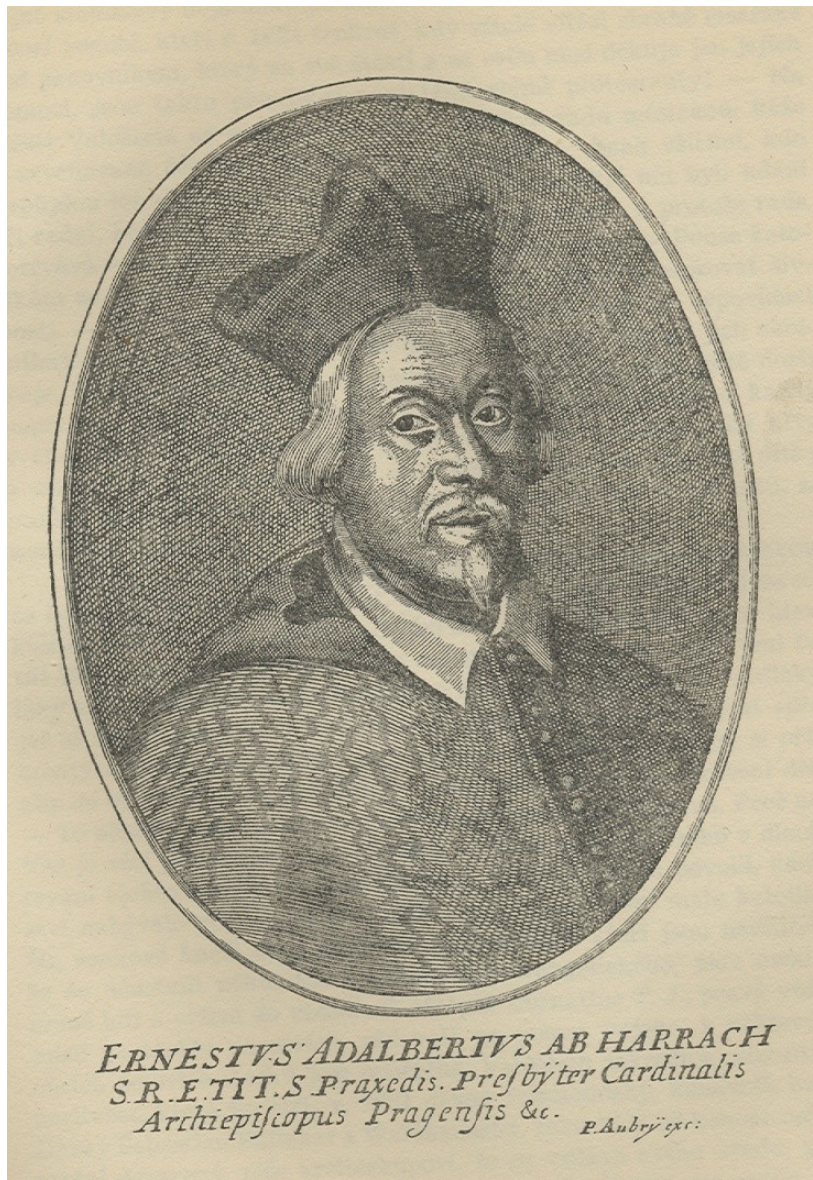
Pekař byl zastáncem a obhájcem BAROKA: Každá doba má svá světla a své stíny.

„Temno 18. století (znám jeho stíny snad více, než jiní) mělo v jiném směru také dosti světla a tepla, že to byla doba, kdy nejen pražská města ožila podivuhodnou krásou baroka, ale kdy celý národ až do poslední vsi, do poslední chatrče, do posledního vzorku krajky a do poslední melodie lidové písně naplnil se životní radostí barokní kultury, pronikající, tvořící, budující novou společnost, nový národ, týž národ, z něhož vyšlo naše obrození, z něhož vyšly naše generace.“

Národní obrození podle Pekaře přímo navazuje na dobu barokní.

Odmítl i TGM a jeho tezi, s tím, že „reformace byla od druhé poloviny 18. století asi 150 let vzdálená, obrozencům téměř neznámá, ti čerpali z vlasteneckých děl baroka (B.Balbín, T. Pešina z Čechorodu aj.)

Kardinál Arnošt Vojtěch Harrach

jezuité

Karel Eusebius z Liechtensteina

Karel Eusebius z Liechtensteina

Dopady války

Dopady války

Haré ex. Cum Priuèl

*in ses Valeurs infames et perdus
ne fruits malheureux a cet arbre pendus*

*Monstrent bien que le crime horrible et noire engeance
Estuy mesme instrument de honte et de vengeance*

*Et que c'est le Destin des hommes
D'essprouer tost outard la iustice de*

„DRUHÝ ŽIVOT BÍLÉ HORY“

Bílá hora dnes

“...vrátila našemu národu pravou zbožnost, pevnější základy mravnosti, tudíž způsobilost ku pokračování ve vzdělání svém duchovním na cestách, po kterých za starodávna kráčel zdařile...”

Václav Vladivoj Tomek, historik

“Ochromila a oslabila celý český národ na těle i na duši.”

Josef Dobrovský

(Dějiny české řeči a literatury)

“Stala se jest tu hanba, lehkost, posměch Čechuom a potracena starobylá chvála česká, následující pak zhouba a žalost převeliká.”

Mikuláš Dačický z Heslova

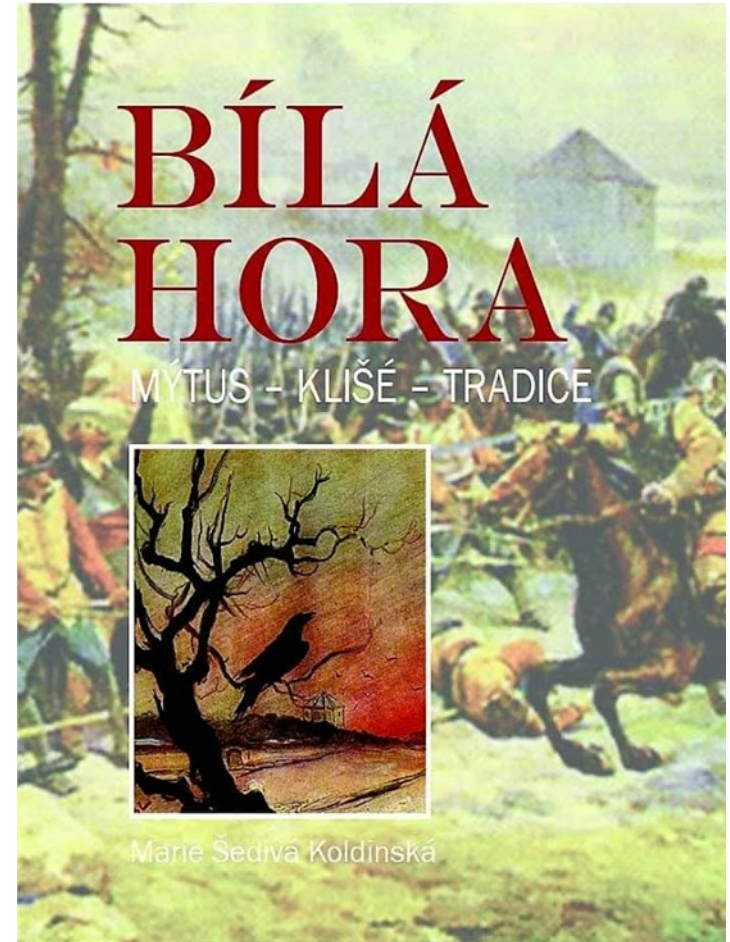
“...všechny úvahy tohoto druhu mají smysl jen tenkrát, tážeme-li se, zda velké neštěstí nemělo i své dobré stránky. Že to bylo n e š t ě s t í, neštěstí bez míry a hranic, nepotřebuje zdůraznění.”

Josef Pekař, historik

“...Realita byla záhy zapomenuta a nastoupily mýty a legendy. Zbavit se jejich nánosů je takřka nemožné. Proč tomu tak je a proč se jméno Bílé hory pojí s nejznámější bitvou naší historie? Celé generace sedláků a maloměšťanů od skončení třicetileté války mohly svádit svůj často nezáviděníhodný a šedý úděl na jednu konkrétní událost. Nebýt bitvy na Bílé hoře, mohlo to být cokoli jiného. Tři sta let český národ úpěl a mnohým to vydrželo i po celých dvacet let první republiky. Jako v pohádce - pokud nezemřeli, úpějí dodnes.”

Pavel Bělina, HÚ Armády ČR

1918: Pryč s monarchií a odčiňme Bílou horu!

Temno

1620

1918

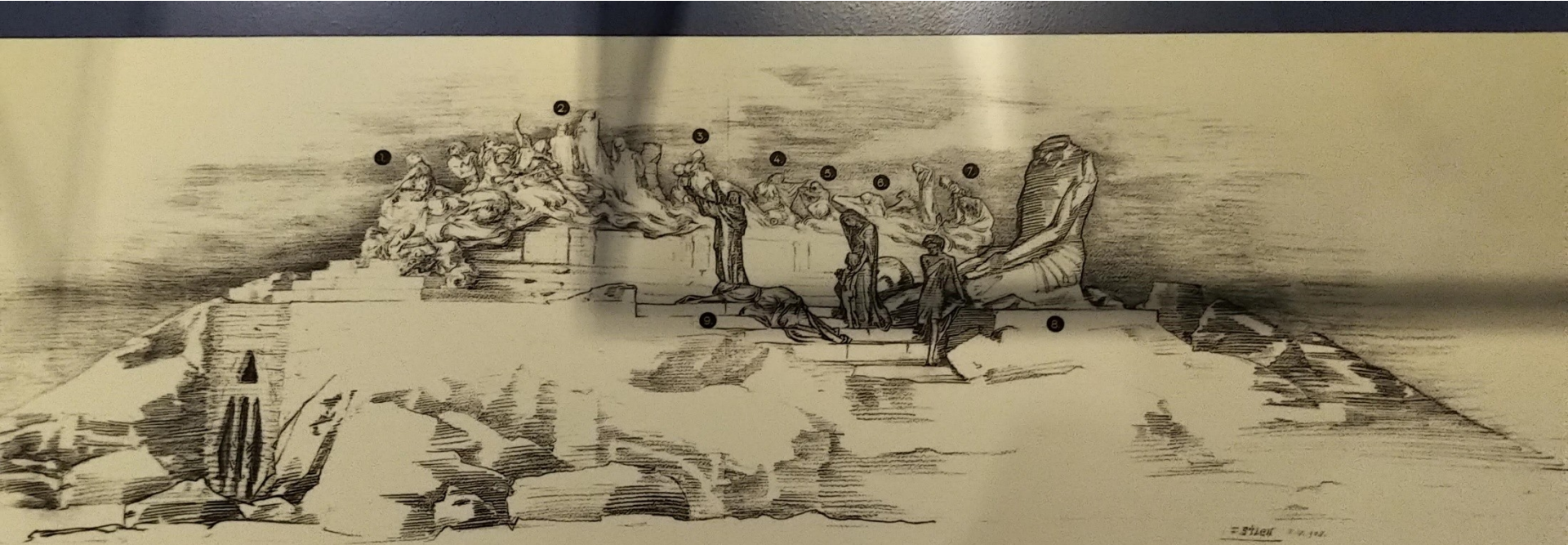
8
Listopad

28
Rijen.
RP

1 Bílá Hora: Požár, který byl postrachem a který udupán na Bílé hoře
White Mountain: A threatening fire put out on the White Mountain

2 Husitská doba: Jan Milič z Kroměříže, Jan Hus, Jeroným Pražský, Jan Žižka
Hussite period: Jan Milič of Kroměříž, Jan Hus, Jerome of Prague, Jan Žižka

3 Karel IV.: Stavba velkého království
Charles IV.: Building a great kingdom

4 Svatý Vojtěch: Naše věčné Loučení se
Saint Adalbert of Prague: Our eternal farewell

5 Svatý Václav: Svou moc obětoval bohu
Saint Wenceslas: Sacrificed his power to God

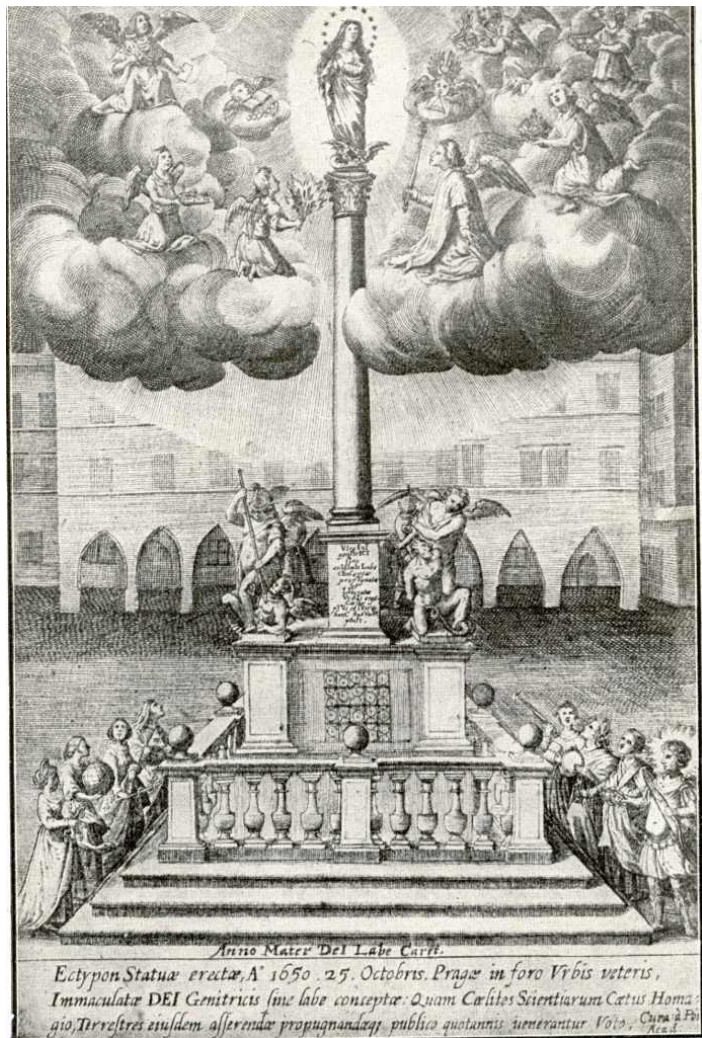
6 Cyril a Metoděj: Hle bratři v jednom zápleží jsme byli brázdou táhnouco
Cyril and Methodius: Behold, we were brothers, pulling together through the furrow

7 Příchod Čechů: Přelía přinesli s sebou celé naše dějiny
Arrival of the Czechs: They came and brought our entire history with them

8 Pokora a čistota: Sochy na stupních k obětnímu stolu dějin, první odstraněná, druhá v sutinách, aby nepřemohly myšlenku Národního pomníku
Humbleness and purity: Statues on the steps to the sacrificial table of history, the first removed, the other one in ruins so they will not overshadow the idea of a National Monument

9 My před dějinami: Jako starci velebrným gestem... jako ženy a dívky přicházíme uctívat a želeť národní dějiny, jako jinoh přicházíme zapálit dějiny nové
We before history: Like old men in a glorious gesture... like women and girls, we come to worship and regret our national history, like a young man, we come to ignite new history

Staroměstské náměstí – Mariánský sloup (J.J.Bendl, 1650, stržen 3.11.1918 jako symbol Bílé hory a monarchie davem v čele s anarchistou F. Sauerem

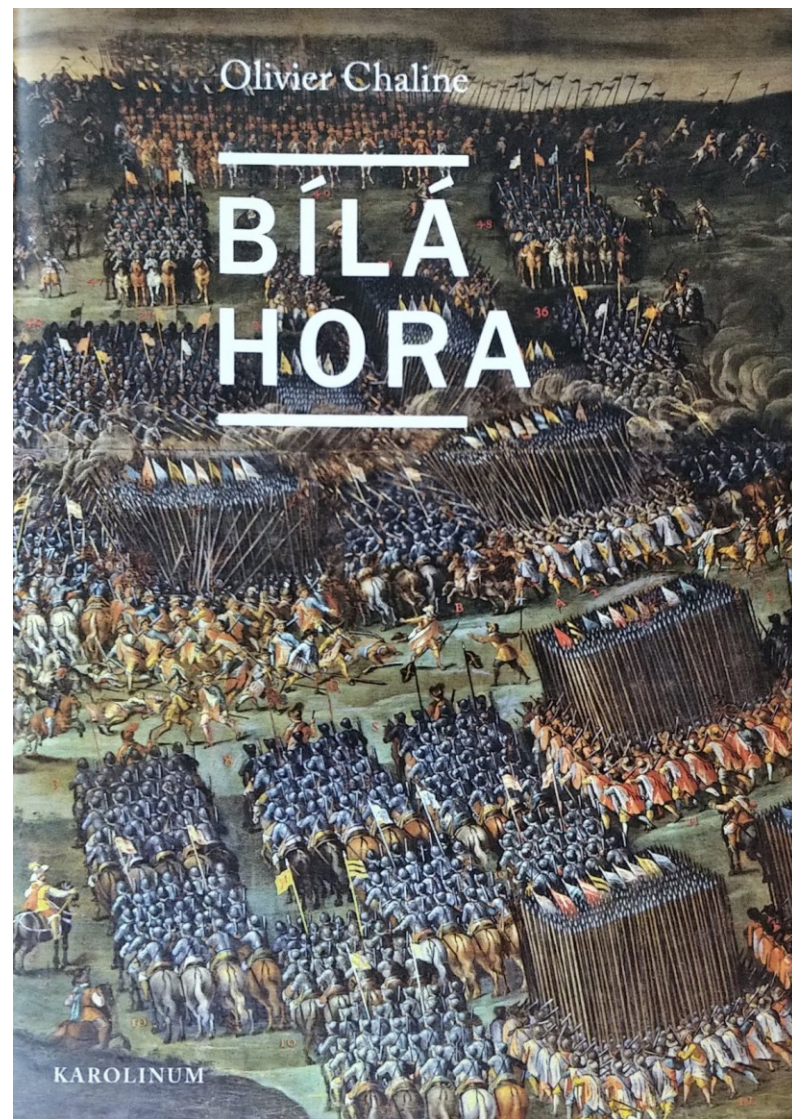

JOSEF PEKAŘ:
BÍLÁ HORA

„VESMÍR“
NAKLADATELSKÁ A VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST S R. O.
V PRAZE-KARLÍNĚ, PALACKÉHO TŘ. 41.
1921.

JOSEF PETRÁŇ STAROMĚSTSKÁ EXEKUCE

EDICE
KOLUŠBUS

400 LET
OD BITVY BÍLÉ
ZMĚNILA ČESNÉ DEJINY

SPECIÁL 5/2020 79 Kč / 5K 3,95 €

REFLEX

SPECIÁL

9 770862 663019

BÍLÁ HORA 1620

**MÝTY
A SKUTEČNOST**

Čím a jak se válčilo?
Habsburské temno.
Jaké vlastně
bylo?

BÍLÁ HORA

Za císaře Matyáše byl Pražský hrad plný úředníků, kteří si se spravedlností hlavu příliš nelámali. Někteří čeští páni a měšťané byli pobouřeni. Rozhodli se jednat a vyrazili na Hrad.

Vypukla hádka. Rozezení šlechtici vyhodili tři císařské úředníky z okna rovnou na smetiště. Ti si příliš neublížili a hned si stěžovali císaři.

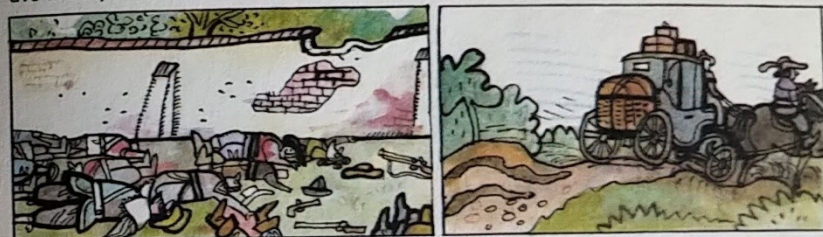
Zatím už vzbouřenci zvolili nového krále — Fridricha Falckého. Nový císař Ferdinand II. si to nedal líbit a vypravil do Čech vojsko. Fridrich se chtěl bránit.

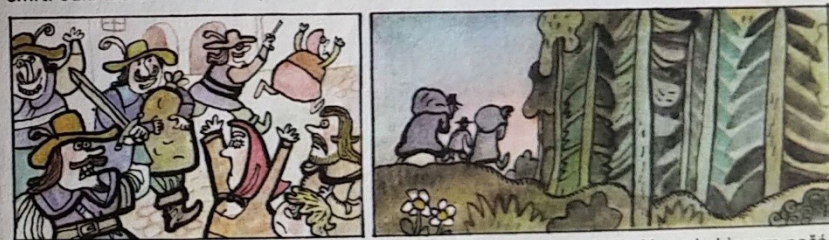
Neměl však dost vojáků, a tak bylo císařovo vojsko v přesile. Přitáhlo ku Praze. Čechové čekali sešíkování na Bílé hoře.

Jedné listopadové neděle roku 1620 se vojska střetla. Ferdinandovo vojsko zvítězilo za pouhé dvě hodiny. Král Fridrich v té době pokojně obědval.

Nejděle odolával pluk Moravanů u zdi královské obory. Všichni Moravané tam také našli smrt. Jakmile se Fridrich o porážce dozvěděl, spěšně opustil Prahu.

Ferdinandovi vojáci začali řádit v pražských ulicích. Loupili a vraždili. Ale to byl jenom počátek císařovy pomsty. Mnoho Čechů muselo opustit vlast.

Dvacet sedm vůdců odboje dal císař Ferdinand II. 21. června 1621 popavit na Staroměstském náměstí. Tak se pomstí vzburným Čechům. Začala doba pronásledování a útlačku.

